



TÉGLÁS
KÁROLY.

A
legelőkérdés

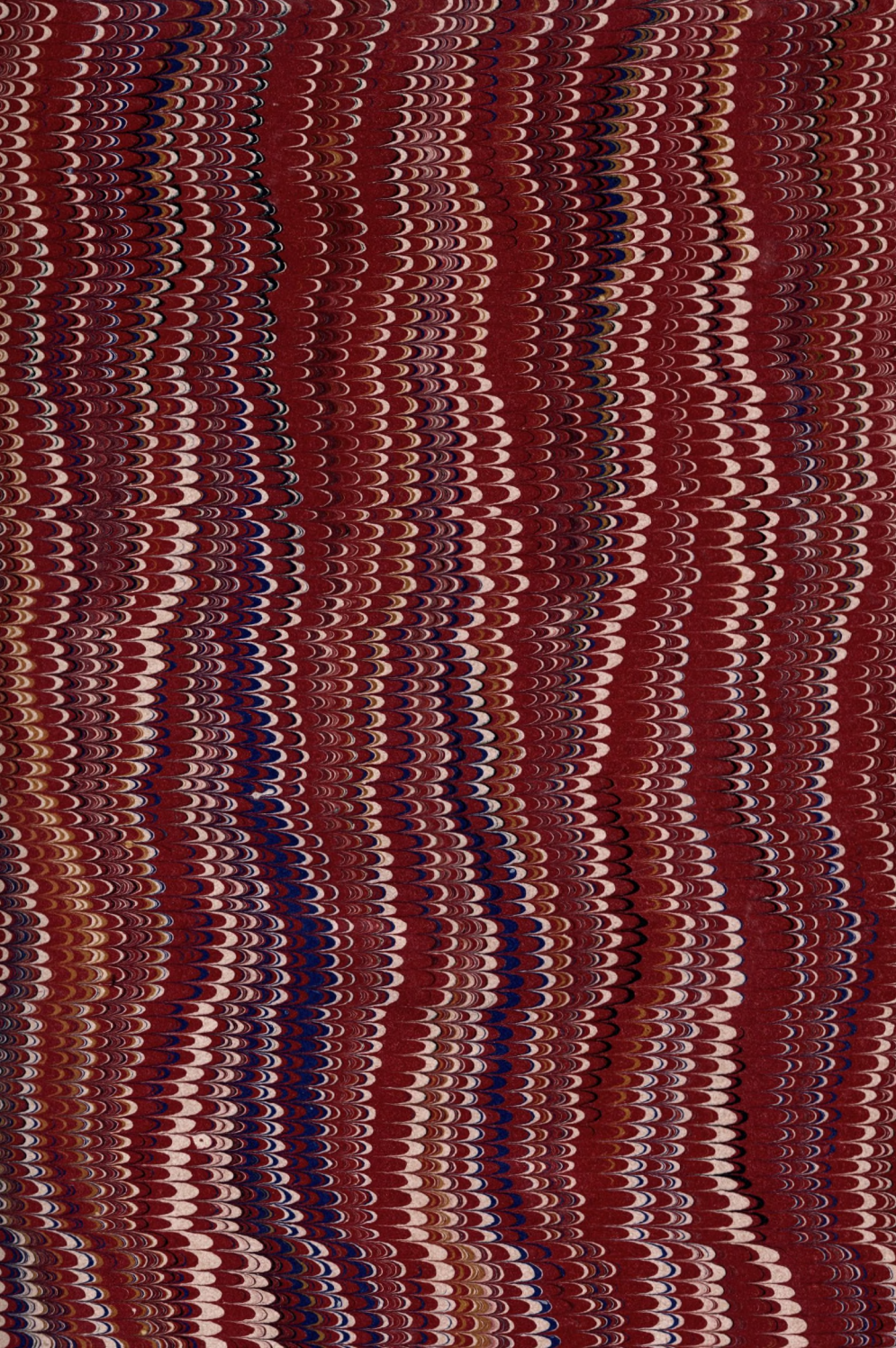


DK

170

The image shows the front cover of an old book. The main part of the cover is decorated with marbled paper featuring a dense, irregular pattern of green, black, and yellowish-brown spots and blotches. The spine, visible on the left, is made of a plain, light brown material, possibly leather or cloth. In the top-left corner of the cover, there is a small, rectangular white label with a decorative blue border. The label contains the text 'DK' in a small, black, sans-serif font, and below it, the number '170' in a larger, bold, black, sans-serif font. The corners of the book show signs of wear, with some of the marbled paper missing, revealing the underlying brown board material.







OEE Könyvtár
Áll. Ell. 2018

A LEGELŐKÉRDÉS ERDŐGAZDASÁGI ÉS KÖZGAZDASÁGI SZEMPONTBÓL

FELOLVASTA

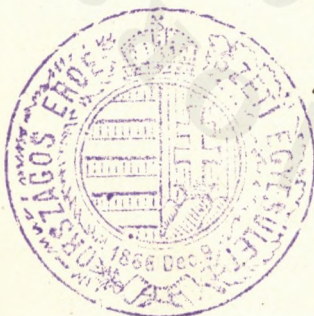
az Országos Erdészeti Egyesület közgyűlése alkalmával Menyházán 1902. év
szeptember 9-én

TÉGLÁS KÁROLY

M. KIR. ERDŐMESTER



Különlenyomat az Erdészeti Lapok 1902. évi X-ik füzetéből



2. k. 313

BUDAPEST

“PÁTRIA” IRODALMI VÁLLALAT ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNY-TÁRSASÁG

1902

OEE KÖNYVTÁR
ÁR. EL. 3018



Nagyméltósága elnök ur! Igen tisztelt közgyűlés!

Engedjék meg, hogy szíves figyelmüket visszavezzem mult évi közgyűlésünk egyik tárgyához, a *legelőkérdéshez*, a melylyel akkor egyesületünk Sárosvármegye gazdasági egyesületének a felvidéki kivándorlás okait tárgyaló emlékirata kapcsán, kizárólag azzal a czélzattal foglalkozott, hogy az emlékirat ellenkező állításaival szemben az erdészet törekvéseinek helyességét közgazdasági alapon kimutassa és ezzel kapcsolatban egyrészt ráterelje a közfigyelmet arra a jóakaratu komoly munkára, a melylyel a magyar erdészet az állattenyésztést korlátozó legelőhiányon hivatatos és társadalmi ténykedésében egyaránt segíteni igyekszik, — másrészt beigazolja, hogy a *legelőhasználat mai rendszere mellett a legelőhiányt megszüntetni lehetetlen*.

Akkor úgy hittük, hogy ezzel a legelőkérdés helyes irányba terelődik. Én legalább erős bizalommal reméltem, hogy gazdaközönségünk az erdészet megokolt aggályait érdemeik szerint méltányolva, a legelőhiány elosztatását célzó törekvéseiben a főszlyt szintén a rendszeres legelőgazdaság előfeltételeinek és gyakorlatának fejlesztésére helyezi át és ezen az állattenyésztés érdekében kifejtendő további tevékenység olyan irányt vesz, mely az erdészek és mezőgazdák között a közös vonatkozású ügyek intézésénél annyira kívánatos egyetértést közérdekeink javára az egész vonalon biztosítja.

A lefolyt év tapasztalatai azonban — kevés kivétellel — csalódásról győznek meg.

Az erdészet felől taplált kedvezőtlen vélemény ott, a hova közgyűlésünk válaszirata első sorban czélozott, fennmaradt változatlanul és az állattenyésztés bajaival foglalkozó gazdakörök erdős vidékeink java részén még ma is az erdészet tulhajtásaiban, avagy az erdőtörvény hibáiban keresik a legelőhiány *legfőbb* okát a nélkül, hogy legalább a legelőhasználat mai pusztító rendszerének megszüntetését is programmra vennék. Sőt — őszintén megvallva — úgy láttam, mintha ez a nyilvánvalólag téves telfogás erősödnék, s a rá épített következtetések panaszhangjai (talán a felmerülő nehézségeken élesedve) itt is, ott is többé-kevésbé nyílt vádakká alakulnának át, a melyek természetüknél fogva a közhangulat megejtésére annyira alkalmasok, hogy tovább is így haladva: a közvélemény ma-holnap kizárólag rajtunk és illetőleg erdőtörvényünk szigorában fogja keresni a legelőhiány minden okát.

Ezt látva, úgy hiszem nem lenne okszerű szótlanul félre vonulnunk, mert bizonyos, hogy a legelő-hiány előidézéséért kizárólag, vagy főként minket okoló telfogás nem fog használni sem nekünk, — a kik hazánk erdőgazdaságának szolgálatában a gazdaközönség rokonszenves támogatása nélkül kellő sikert alig érhetünk el, — sem az állattenyésztés ügyének, melyben a legelőhiány czélszerű megszüntetését csak *helyes alapokból indított egyetértő munkásság* biztosíthatja; és ha akaratunk ellenére az erdei legeltetés feltétlen kiterjesztését sürgető törekvés győz: az végeredményében a legsúlyosabb nemzetgazdasági hibába: a termőföld elpusztítására sodor.

Ezért nem habozhatom kifejezést adni abbeli véleményemnek, hogy a legelőkérdéssel való ismételt foglalkozást úgy a mi érdekeink, mint a mindkét részen feltétlenül szemelőtt tartandó közgazdasági érdekek is egyaránt

határozott kötelességünké teszik. Kötelességünk a mult közgyűlésből nyilvánosságra hozott nézeteinket kiegészíteni akként, hogy a legelő-kérdés megoldásában követendő irányelveink és céljaink felől az érdeklődők minden tekintetben megokolt tiszta képet alkothassanak, és kötelességünk módot keresni arra, hogy a legelőkérdés egyoldalú felfogásából eredő áldatlan vitát közgazdasági szempontból is helyes megoldás válthassa fel.

Ez a felfogás, ez a törekvés vezérelt ide a felolvasó asztalhoz, hogy a legelőkérdést választmányunk szives engedelmével ismét szóvá tegyem, habár érzem, hogy a kérdést nem leszek képes minden tekintetben érdeme szerint taglalni s tartanom kell attól is, hogy fejtegetéseim egyes részei tapasztalataim tökéletlenségénél fogva téves véleményekhez vezethetnek. Biztat azonban a cél és bátorít az a tudat, hogy a kérdés elvitázhatlan nehézségei, valamint a felolvasásnak lehetőleg mérsékelendő keretei menteni fogják gyöngéimet, s bármennyire hiányos legyen az, a mivel szives türelmüket igénybeveszem, mégis szolgálak az ügynek, mert eszmecserét keltek, mely a tapasztaltabb hozzáértőknek biztosan remélt közreműködésével kétségkívül helyesbit minden tévedést és kitűzött célomat sikerre vivő helyes megállapodásokhoz vezet.

Előre is biztosíthatom az igen tisztelt közgyűlést, hogy a tárgy közérdekű jellegére való tekintettel igyekezni fogok nézeteimet minden helyiérdeküségétől emancipálni és a meddő vitatkozás elkerülése kedvéért nem polemizálok az erdészetre és illetőleg az erdőtörvényre panaszkozó feliratok (vagy emlékiratok) egyikével sem, hanem magam elé veszem az előttem ismert nézetek összességét és tapasztalataim alapján *célzatosság nélkül* keresem azt az utat, mely a magyar erdészeket legközvetlenebbül érdeklő erdős

hegy és dombvidékeink legelőkérdésének célszerű megoldásához vezethet.

Ebbeli célom érdekében — daczára annak, hogy jórészt csak már hallott vagy olvasott dolgok ismétlése lesz — legyen szabad a legelőhiányon való segítség eszközeinek és módozatainak tárgyalását megelőzőn a legelőhiány *okainak* rövid áttekintésével, abból a célból, hogy a megoldás módozatait oknyomozólag kereshessem.

Állattenyésztőink — a mint már említém — erdős vidékeinken a legelőhiány okait rendszerint a túlhalt erdei tilalmazásokban, s az erdészeti egyéb tulbuzgóságaiban keresik és ezekből folyólag a segítség egyedüli módja gyanánt az erdei tilalmak minél messzebb menő enyhítését, valamint a legelőknak az erdőkből való bővítését hangoztatják.

Ez a felfogás azonban nyilvánvalólag nélkülözi a szilárd alapot, mert a legelőszolgáltatás tényezőinek csak egyikével, még pedig a legelőnyújtásban kétségkívül csak másodrendű szerepet játszó erdőkkel foglalkozik és ebből az egyoldalú okfejtésből származtatja le a segítség eszközeit, a nélkül, hogy a legelőszolgáltatás legfontosabb tényezőivel bármilyen röviden számolna.

Ezzel szemben nem késhetem kijelenteni, hogy a gyakorlati élet tapasztalataiból alkotott meggyőződéseim szerint a legelőhiány okai korántsem ilyen egyoldalú eredetűek és nem is olyan fiatalok, mint az erdőtörvény általános végrehajtásából származott erdei legelőtilalmak. Eredetük sokkal régebbi keletű, mint az erdőtörvény és fejlődésük áthálózza birtokviszonyaink és gazdaságunk alakulásait, olyképen, hogy a ki megszüntetésükre helyes segítőeszközöket keres, annak figyelmét az egymásba kapcsolódó okok és okozatok egész sorozatán kell végig vezetnie.

Különösen áll ez az erdős hegy- és dombvidékekre, a hol a birtokviszonyok változása a gazdasági viszonyok alakulását legmélyebbrehatóan befolyásolta és az állattenyésztésre nézve igen sok helyen olyan helyzetet teremtett, a melyen kiterjedtebb intézkedések nélkül, kizárólag legelőbővitésekkel segíteni ma már ideiglenesen sem lehet.

Minket — erdészeket — épen ezek a vidékek érdekelnek a legközelebről, mert ezeken virul az erdők zöme, itt van aránylag a legtöbb tilalom és innen hangzik felénk legsűrűbben a panasz.

Gondolatainkkal járjuk be tehát hazánk erdőkoszoruzta hegy-völgyeit, a hol népünk gazdaságának zöme a fensikokra, a hegy- és domboldalokra szorult és a szántóföldek csekély terjedelme miatt a gazdaság éltető lelkét többé-kevésbé az állattenyésztés képezi. Járjuk be, és kísértük meg az ott szerezhető tapasztalatokból kibontogatni a legelőhiány tulajdonképeni okait.

Az erdőkkel ékeskedő hegy-völgyeken panasz fogad minden felé. „Nincs legelő, nincs takarmány; fogy a jószág, pusztul a föld . . . szabadítsák hát fel az erdőt!” . . . Ezt panaszolják, ezt kérik erdős vidékeink gazdái hovatovább sürgetőbben. És a panasznak — sajnos — igen sok helyen van alapja, mert a legelők és rétek tényleg nem bírják eltartani a jószágot; *az állattenyésztés tulajdonképeni alapjai roskadoznak.* A legelőkön és kaszálókon diadalt ül a pusztulás. Lejtős részeit kikezdte a víz s mossa, szakgatja kérlelhetlenül, hogy a zöldelő térségeket egyre-másra kopárságokkal, vizmosásokkal váltsa fel; és ebbeli munkája olyan óriási arányokat öltött, hogy a hegylejtők végtelen láncolatain már alig láthatunk vizmosások vagy kopárosodó részletek által többé-kevésbé meg nem szakgatott legelőket. És a mi zöldül, ott is

jobbára kevés a jó, zamatos *fű*, mert azt elfojtja az uralomra jutott moha, s kiszorítja a mindenfelé előtörő gyom, bogács, boróka, tövis, éger és nyír. Ezek színezik friss életet hirdető sötétzöldre a legelőket, és a hol távolból buja fűnövésben gazdag oázisokat vélnénk, ott a keserűlapu, földi bodza, csalán, ördögborda, s a helytelenül kezelt delelőhelyeknek ezekhez hasonló értéktelen gyom-berkei fogadnak.

Jórészt ugyanez a kép a völgyek, hegykatlanok és fensikok térségein is, de ott a kopár, vagy vizmosásos részletek helyét inkább elvizenyősödött, mótelyt termő szigetek és teljesen elzsombékosodott terek váltják fel; a lejtők vékony tömött moha rétege helyébe pedig kecskeszakálltól, zászpától és kikericstől ékes puha gypnek vastag szőnyegszerű takarója lép, melyen jó heverőhelyet igen, de táplálékot alig talál a jószág.

És ha itt kifáradva áttekintünk a fensikok vagy hegy-lejtők szomszédos kaszálóira: ott is ilyenforma züllés, pusztulás fogad. Örvendve pihen meg a szem, ha itt-ott láthat egy-egy gondozott igazán szép selymes hegyi rétet. A többség silány és gyér fűnővényzetével, melyet ellenállhatatlanul fojtogat a moha, úgy néz ki, mint egy elszegényedésnek indult legelő; de gyomban, illetőleg borókában, égerben és másféle gyomcserjékben gazdagok azok is.

Mindezt látva, el kell ismernünk, hogy itt tényleg szegénység, legelő- és takarmányszükség van, mert hiszen ezek a legelők alig teremnek holdanként 2—3 métermázsa szénaértéknek megfelelő fűvet és a kaszálók holdankénti szénatermése is csak kivételesen lépi túl a jó hegyi kaszálók rendes termésének felét vagy éppen harmadát.

De ha tovább vizsgálódva megfigyeljük a termőhelyi viszonyokat és a gazdálkodás módját: el kell egyben ismer-

nünk azt is, hogy ez a nagy szegénység korántsem megmászthatlan természetes helyzet, melynek okai a gazdálkodáson kívül keresendők, hanem egy olyan okozat, melynek okai a viszonyokkal nem számoló extenzív gazdálkodás és a gazdasági szervezetlenség hibáiban gyökereznek.

A legnagyobb össze-visszaságban, minden beosztás és kimélet nélkül, úgy foly e vidékeken ma is a gazdaság mint hajdan azokban a sokat emlegetett „régí jó időkben“, a mikor a csekélyebb számu és korlátoltabb igényü népesség jóval kisebb csordái a közös erdők és legelők nagy komplexumain *helyet változtatva* legelhettek és nem szorultak a megoszlott birtokok szűkebb területeire, a melyeknek legtöbbjét a nagy területeket igényelő régí legeltetési rendszer mellett hóolvadástól késő őszig jórészt *naponta* átjárja a jószág, s nem hagyja pihenni ott sem; a hol fütermés, vagy más táplálék hiányában a legeltetésnek semmi haszna sem lehet, de káros következményei évről-évre hatványozottan növekednek.

A népesség szaporodása és a birtokviszonyok óriási átalakulása érintetlenül hagyta az ősi gazdasági szokásokat. A nép nem értette meg, hogy a közösen használt birtokok felosztása után tulajdonába jutott kisebb területek okszerűbb gazdálkodást kívánnak, s habár számban erősen gyarapodott és igényei fokozatosan növekedtek, az egy lélekre eső föld pedig fogyott és romlott szemlátomást: mégis a megszokott régí gazdálkodást erőszakolta.

A szolgálatmentes birtokok kiosztása az állattenyésztésre nézve haladás helyett határozottan rosszabb állapotot eredményezett, mert a birtokbeli különválással kapcsolatos gazdasági különválás, a gazdasági fejletlenség és az ingyen legeltetéshez való ragaszkodás együttes hatása alatt, az apróbb birtokokon is az előbbi közös birtokos-társaktól

független legelőgazdaság felé vonzotta a birtokosokat és ennek az lett a következtése, hogy míg a nagyobb birtokok legelőfeleslegei különösen a távoli helyeken a köz javát alig, vagy egyáltalán nem szolgálták, addig az emberlakta helyek közelébe eső legelőket úgy a kisebb, mint a nagyobb birtokokon mértéktelenül tulterhelték s minden beosztás, vagy pihentetés nélkül, állandóan kezdték legeltetni.

A szabad birtoklás, illetőleg a gazdasági fejlettséget erősen megelőző gazdasági függetlenség ilyen módon megadta az első impulzust az állattenyésztés romlása felé.

A legeltethető területekhez képest jobbra tulságosan nagy állatállomány a gazdák tetszése szerint csordákban, vagy azokon kívül, ide-oda barangolva, a szó teljes értelmében agyon taposta a legelőket; a hazajáró csordák nyomán nemsokára megjelentek a vizmosások első redőzetei és velők együtt kezdett kisértetni a legelőszükség. A legeltetést erőszakolták azonban tovább, a régi kiméletlen szokás szerint, miközben az állatállomány apasztását, a míg csak lehetett, új legelőírtásokkal igyekeztek elkerülni.

Tapasztalásból jól tudták, hogy *az erdő — mint olyan — a legelő nyújtásában alárendelt jelentőséggel bír* s azért — bár még nem volt erdei legelőtilalom — az új írtásokban látták az állattenyésztés boldogulásának legfőbb eszközeit.

De az új írtásokra is csak a régi rendszertelen legeltetést vitték át és mivel e helyeken a talaj rendszerint gyöngébb volt, mint a régi legelőkön, a melyeket az ősök első sorban önként érthetőleg a legjobb termőhelyű területeken foglaltak el: az új írtások legnagyobb része oly gyorsan szegényedett, hogy a régi legelőkön hova-tovább rohamosabban növekedett pusztulás legelőszükítő hatását nem ellensúlyozhatta.

Minden ellentétes irányu törekvés daczára kénytelenek voltak tehát állattenyésztőink az állatlétszám apasztására gondolni.

Ez a kényszerhelyzet azonban a helyett, hogy okszerűbb gazdálkodásra vezetett volna, egy másik káros következményü gazdasági alakulást szült. Gazdáink egyrészt az állattartás fokozódó nehézségei által szorítva, másrészt a kereskedelmi viszonyok javulásával időközben nagyot lendült gabonakereslet által csábítva, kezdték szemtermelésre feltörni a legelőket. Ennek természetesen a legelők java esett áldozatul. De ugyanekkor a szemtermelés fokozása kivette részét a szárazabb fekvésű rétekből is és az állattenyésztés létalapjainak e két oldalú megrovidítése olyan arányokat öltött, hogy az ötvenes évektől napjainkig a legelők és rétek területe mintegy 2.000,000 kh.-al apadt, a miből a rétekre körülbelül $1\frac{1}{2}$ millió k. holdnyi csökkenés esik. A legelők apadása tulnyomó részben az alföldi tájakon történt ugyan, de hegy- és dombvidékeinken is elérte legalább azt a mértéket, hogy az elegendő fűtermés hiányában némileg már leapasztott állatállománynak is szűk lett a legelő és erősen megszaprodott az olyan apró birtokok száma, a melyek külön-külön kezelve, csekély terjedelmük miatt rendszeres legelőgazdaságra alkalmatlanok.

Ámde ekkor a bajon jórészt lehetett volna még segíteni, ha a nagy kínálat következtében csakhamar erősen megcsappant gabonakereslet a takarmánytermelés fokozására adott volna impulzust és ennek segélyével állattenyésztőink arra törekedtek volna, hogy a megmaradt legelőkön mindenekelőtt a legelőt nem nélkülözhető állattenyésztés legelőigényeit elégítsék ki, az állat-tartás legelőigényeit pedig csak a legelők tulterhelése nélkül történhető mér-

tékben fedezzék és a többit pótolják istállózással, a mi az állattartás céljainak legelő nélkül is megfelel s a mezőgazdaság belterjességének fokozása érdekében való nagyobb mennyiségű trágyatermelés céljából multhatatlanul szükséges.

Ez a rendszerváltoztatás azonban nem következett be. A nép gazdasági elmaradottságában jó példát adó vezetők nélkül tévelyegve csak a szükség növekedését látta és mivel helyesebb irányba nem vezették: haladt tovább a régi uton, annál inkább zsarolva a földet, mennél nagyobb teherrel nehezédtek rá a megélhetés nehézségei.

A kiméletlen gazdálkodásnak természetesen kezdték megadni az árát a kézügybe eső erdők is, a melyek az emelkedésnek indult fakereslet révén most már nemcsak erdei legelővel, hanem fatermékeikkel is hova-tovább növekvő arányban szolgálták a gazdaság igényeit és a vágásterületek gondatlan legeltetése következtében annál inkább romlottak, mennél értékesebb fával és füvel járultak a gazdasági mérleg megjavításához.

A jövővel nem igen számolt senki. A növekvő szükség növekvő önzést vitt a gazdaságba, mely a változott viszonyokhoz hozzá nem illő ósdi gazdálkodással karöltve az állattenyésztés alapjait romlásba vitte minden vonalon és olyan állapotot eredményezett, hogy gazdáink kénytelenek lettek megelégedni azzal is, ha a jószág nem hizott ugyan a legelésből, de legalább eltöltötte rajta az időt tavasztól őszig és nem fogyasztotta otthon a takarmányt, mely a szemtermesztés oktan fokozása és a kaszálók hanyag kezelése miatt különben is hova-tovább kevesbedett.

Az állattenyésztés növekvő bajai azonban akkor sem fakasztottak nyílt panaszt, mert hiszen a gazdáknak önmaguk ellen kellett volna panasznio.

De jött az erdőtörvény, hogy megmentse a kiméletlen pusztító használat által romlásnak indított erdőket az elértéktelenedéstől s a más miveltetésre állandóan nem alkalmas területeken uralomra vigye az okszerű erdőgazdaság követelményeit! . . . Ennek nyomán utat tört aztán a nyílt panasz is és az addig is nagyraőtt legelőhiányt még észrevehetőbbé tevő erdőgazdasági tilalmak hova-tovább erősödve, ma már szájról-szájra jár végig a hazán, hogy erdős vidékeink állattenyésztése *miattunk* jutott a lejtőre, s miattunk vergődik tehetetlenül.

De a mig ez a panasz, mind nagyobb hullámokat vetve, kezdi megejtetni a közhangulatot s már gazdasági egyesületeink egy részét is hasonló értelmű véleménynyilvánításra csábította, addig a *legelőkön*, állattenyésztésünk legértékesebb alapjain, a helyes kezeléshez egyáltalán nem értő s azzal nem is törődő *tudatlan pásztorok tetszése szerint*, jóformán minden irányítás és felügyelet nélkül, *csaknem mindenütt változatlanul az ősi kiméletlen pusztító gazdálkodás folyik tovább ma is*, nem törődve sem az állattenyésztés legelőszükségletének első sorban való kielégítésével, sem a fütermés helyes kihasználásával, sem a legelők okszerű beosztásával, sem a talaj óvásával és javításával. *E mellett* — daczára annak, hogy a mezőhatárra elegendő trágya nincsen, az istálózástól való idegenkedés és az istálózás alapját képező fokozottabb takarmánytermesztés elhanyagolása s az értékben csekély, de számbelileg nagy állatállományhoz való ragaszkodás ép úgy fokozza tovább a gazdaság anarchiáját, mint ezelőtt; a legelők apasztása pedig a tagosítások során és azokon kívül is egyre tart, s a közös-erdők és legelőknél sok helyen a gazdasági képtelenségig menő felosztása egyéb káros következményei mellett a legeltetésre nézve is hova-tovább kedvezőtlenebb helyzetet teremt a nélkül, hogy

legalább a közös legelőgazdaságra való társulás eszméjét élesztené.

Pedig a talaj romlása egyáltalán nem szünetel s az időközben megalkotott mezőgazdasági és mezőrendőri törvény intézkedései szerint most már az oktan legeltetéssel tönkre tett kopár, vagy vizmosásos *legelőkre és mezőgazdasági földekre* is hova-tovább fokozódó mértékben kiterjeszkedő legeltetési tilalmak és erdősítések az erdőkön kívül is erősen kezdik szűkíteni a legeltethető területeket.

Sajnos azonban ez is csak a mi rovásunkat szaporítja. Egy okkal több, hogy szidjanak, mert ott is az erdész a tilalmakat hozó fátum s a mit ott a mezőgazdasági törvény alapján tesz, az is mind az erdész torkán halmozódik össze, mint égbekiáltó bünjele a mi telhetetlenségünknek.

Az 1894. évi XII. t.-cz. miatt a nyilvánosság előtt csodálatosképen nem igen panaszkodnak, sőt halljuk innen is onnan is a kopárok befásításának sürgetését, de a legelő apadás mégis teljes nagyságában a mi számlánkra kerül s egyszerűen tőlünk várják az egész számla kiegyenlítését.

A körülbelül 5.000,000 kat. holdra tehető erdei legeltetési tilalom, a mi 500,000 kh. tisztességes legelő szénáértékének sem felel meg, gazdaközönségünk szemében olyan óriási nagyra nőtt, hogy a 6.361,000 kh. területű legelőkön és csaknem 5.000,000 kh. kiterjedésű réteken folyó gazdálkodás hibáit takarmánytermelésünk és állatgazdaságunk összes gyöngéivel együtt elfödi s homályt vet birtokviszonyaink és gazdasági rendszerünk azon kedvezőtlen alakulásaira is, a melyek a kiméletlen, czélszerűtlen gazdálkodás káros következményeit hatványozva fokozták és igen sok helyen tovább fokozzák még ma is.

Szokássá vált, hogy az erdei legelőtilalmak enyhi-

tését s a legelőknek egyrészt tiszta legelőtérségek kihasználásával, másrészt legelőerdők illetőleg fás legelők berendezésével való bővítését sürgessék, de e közben a *legelőhiány igaz okaival, a tényleges szükség számszerű megállapításával s a legelőbővítés lehetőségével és következményeivel* nem igen törődnek és a míg minket a legcsekélyebb túlzásért, vagy turbuzgóságért a panaszok egész áradata ér, addig a helytelen gazdálkodási módok megváltoztatása s a legelőgazdaságot határozottan károsan érintő túlzott erdő- és legelőfelosztás megakadályozása és illetőleg következményeinek enyhítése alig, vagy egyáltalán nem kerül szóba, sőt a közlegelők kihasználásában igen sok helyen uralkodó igazságtalan szokásokat sem igen szellőztetik, habár a legelőhiányon való segítségnél ezekről talán a legkevésbé szabad megfeledezni.

Hogy miért van ez így, azt céljaimnál fogva nem kutatom, de ki kell fejeznem abbeli meggyőződésemet, hogy a legelőhiányon ilyen módon segíteni valóságos könnyelműség volna, melynek egész gazdasági életünkre kiható káros következményeit annál keservesebben éreznők, mennél nagyobb mértékben sietnénk kielégíteni a szabad legeltetés szószólóit.

Ebbeli meggyőződésemet azt hiszem teljes mértékben igazolja legelő- és állatgazdaságunknak vázlatosan előre vetett képe.

Abból további magyarázat nélkül is nyilvánvaló, hogy *a legelőhiány nem kizárólag a népesség és az állatlétszám szaporodásának természetes következményét képező baj*, a min a legelők megfelelő bővítésével önként érhetőleg segíthetnénk, — *hanem egy olyan jelenség, melynek az előbbi okkal kétségekivül szorosan kapcsolódó fejlődését legelő- és állatgazdaságunk elmaradottsága s birtokviszonyainknak a*

legelőgazdaságra nézve kedvezőtlen alakulása fokozta odáig, hogy az erdőgazdaság és a mezőgazdaság érdekében alkotott törvényeink végrehajtásából eredő tilalmakat állattenyésztésünk nem képes elviselni.

Ez tény, uraim, melynek igazságát pusztuló, szegényedő legelőinken a szomorubbnál szomorubb példák ezrei hirdetik.

És ha ez így van: nem érhetne-e méltán a könnyelműség vádja, ha állattenyésztésünk szorult helyzetén mégis *csak* a legeltethető területek bővítésével segítenénk?

Nem önként érthető-e, hogy az a kiméletlen rendszertelenség, a mivel legelőinken szélteben gazdálkodnak, az új legelőtérségekre is csak az ijesztő arányokra szaporodott kopár- és vizmosásos területekről lesíró pusztulást vinné át s minden maradandó kárpótlás nélkül, rövid időn oda fokozná a szegénységünket, hogy a legelők romlásával ismét szorult helyzetbe kerülő állattenyésztésen csak desperatus áldozatokkal segíthetnénk, a melyeknek káros következményei egész gazdasági helyzetünket gyöngítenék? . . .

Igen könnyelmű, igen nomád izű nemzetgazdasági rendszer volna ez, a mihez nekünk sem elég földünk, sem elég kevés igényünk nincsen.

A mi viszonyaink között azon kell lennünk, hogy gazdasági életünkben a napi szükség *ötletszerű* kielégítése helyett a jövővel is számoló átgondolt tervszerűség vezessen s felmerülő bajaink orvoslását a bajok forrásainak mindenikét megszüntetni törekvő okszerűség jellegezze.

Ehhez képest *részemről a legelőhiány megszüntetésének eszközeit mindenekelőtt nem a legeltethető területek bővítésében, hanem a változott viszonyokhoz hozzáillő okszerű legelő- és állatgazdaság biztosításában keresem.*

Szüntessük meg az állattartás és állattenyésztés gyakorlatában uralkodó zürzavart, mely lehetetlenné teszi, hogy legelőtérsegeinket első sorban az állattenyésztés céljaira használhassuk ki és a sok, kevés értékű apró jószággal agyon zsufolja a legelőket; fokozzuk a takarmánytermelés és az istálózás iránti hajlamot, a mi az állattenyésztés legelőigényeinek előtérbe helyezése és az intenzív mezőgazdasághoz nélkülözhetlen nagyobb trágyatermelés céljából annyira kívánatos;

vessünk véget a legelőterületek oktalan felosztásának és megnyirbálásának, — a már feldarabolt apró birtokok között pedig a melyeken rendszeres legelőgazdaság csak a legeltethető területek csoportosított használata mellett fejlődhetik, teremtsük meg ismét a szétszakadozott gazdasági kapcsolatokat;

alkossunk kellő biztosítékokat a tervszerű rendszeres legelőgazdaság gyakorlatára, ép úgy, mint a távoli legelők célszerűbb kihasználását lehetővé tevő u. n. havas gazdaság kifejlesztéséhez, s gondoskodjunk egyben arról is, hogy a legelőgazdaság irányítása és felügyelete kellő hatáskörrel felruházott szakértők kezében legyen, a kik az állattenyésztés és mezőgazdaság között multhatatlanul szükséges összhangot és illetőleg viszonyosságot is kifejlesztészik;

és ha mindez megvan: vegyük számon a tényleges szükségletet s a kielégítés lehetőségét és a hol lehet, ott bővítsük a legelőket úgy, hogy azok kielégíthessék a legelőbővítésre alkalmas területtel nem rendelkező szomszédság legelőszükségleteit is; de óvakodjunk attól, hogy az állattenyésztést a termőhelyi viszonyok komoly figyelembevétel nélkül erőszakoljuk és segítő törekvéseink első eszköze ne a legelőbővítések sürgetése, hanem az azok segélyével

berendezhető tervszerű rendszeres legelőgazdaság itt vázolt előfeltételeinek létesítése legyen.

Részemről ebben az eljárásban látom a legelőhiány megszüntetésének közgazdaságilag helyes rendszerét. *Szüntessük meg előbb a segitendő gazdasági ágnak azon belső hibáit, a melyeknek fenmaradása esetén a kívülről jövő támogatás ép olyan hiába való áldozat volna, mint a makacs tékozlónak nyújtott segély, és ha ebbeli törekvésünk biztosítva van, csak akkor részesítsük nemzeti vagyonosságunk egy másik tökéjének javaiban, mert csak akkor lehetünk biztosak a felől, hogy a másik vagyonból elvont tőke itt hasonló tartamossággal és jobban fog jövedelmezni.*

A legelőbővítést mindenekelőtt sürgető gazdákkal szemben elfoglalt álláspontom daczára távolról sem vagyok tehát olyan nézetben, mintha a legeltetés kiterjesztését mellékesnek, vagy éppen szükségtelennek tartanám.

Távol állok ettől, mert tapasztalatból jól tudom, hogy az elkopárosodott és ennél fogva beerdősítendő legelők kicsérélése s a még akkor is okvetlenül mutatkozó legelőhiánynak az erdőből való pótlása nélkül állattenyésztésünket nem emelhetjük az intenzív gazdálkodás igényeit kielégítő magaslatra, és ebből folyólag, (de azon okból is, hogy az erdők kevés hasznu, de gyakran káros legeltetését lehetőleg mérsékelhessük) magam is vallom a legelőbővítések szükségét.

Helyénvalónak vélem ezt mindenütt, a hol van erre alkalmas erdőterület és kétségtelen, hogy az az állattenyésztés szolgálatában állandóan nagyobb jövedelmet nyújthat, mint az erdőgazdaság; helyénvalónak vélem különösen olyan értelemben, hogy az új legelőterületekből a talajerő fenmaradását fokozott mértékben biztosító fáslegelők alakíttassanak, de miután a legelőbővítés csak legelő- és állatgazdaságunk

beható rendezése nyomán vezethet célhoz, e nélkül pedig bizonytalan tapogatózás volna, a minek csupán káros következményei bizonyosak: ezért az erdészetnek a legelőbővitésekhez való hozzájárulását részemről csak ott és olyan mértékben ajánlom, a hol és a milyen mértékben arra alkalmas terület van s biztosítva vagyunk, vagy leszünk a felől, hogy a viszonyok lelkiismeretes mérlegelése alapján kívánt legelőbővitéssel valóban céltudatos, okszerű gazdaságot támogatunk.

Ezek a garanciák felfogásom szerint közgazdasági érdekeinkben gyökereznek, mert a mint feltétlenül közgazdasági kár volna az, ha legelőbővitésekre olyan területeket használnánk fel, a melyek az állattenyésztés céljait csak ideiglenesen szolgálhatnák s azután kopárságokká alakulnának át, ép úgy határozottan közgazdasági kárunkra lenne az is, ha az állattenyésztés bajait csak részlegesen igyekeznénk gyógyítani s ezzel további fejlődését már előre veszélyeztetnők a megmaradt bajok káros következményeivel.

A legelőhiány orvoslásának — mint mondtam — olyannak kell lennie, hogy előidéző okainak egyike se maradjon figyelmen kívül és a gyógyszerek hatása mindenikkel szemben sikerrel érvényesüljön.

Ezt a célt az előbbieken vázolt körülményekből folyólag természetesen csak a segítségre befolyó összes tényezők vállvetett munkássága biztosíthatja.

Ki kell venni belőle részét erdész- és gazdaközönségünknek egyaránt s ezeknek működését irányítani, támogatni kell a törvényhozásnak, mely nélkül a szakemberek legjobb akaratu munkája is hiába való fáradság marad.

Az erdészeti tevékenysége e tekintetben a legkorlátozottabb, a mennyiben hatása jóformán csak a rendszeres

legelőgazdaság fejlesztésére terjedhet ki és ebben is kizárólag a többi tényezők egyidejű tevékenysége mellett érhet sikert. De ennek dacára ezen a téren nem kicsinyelhető a mi tevékenységünk értéke sem, mert ha erdőgazdasági üzemterveinkben a mellékhaszonvételek eddigi szabályozási módjától eltérve, az évenként legeltethető és kaszálható területek előírásán kívül megfelelő részletességgel szabályozzuk a legelők használatának és gondozásának módjait is: ezzel a tulhajtott erdei legeltetés káros következményei ellen való hatékony védekezés mellett egyben utmutatást, példát adnánk a népnek a legelők rendszeres használatához és ennek módozatait a legnépszerűbb előadásnál is hatékonyabb gyakorlati alapon vinnők át a köztudatba.

És a mit így elérhetnénk, azt hatványozott arányban fokozhatnók a legelőerdők, illetőleg fáslegelők üzemrendezése révén, melyeknek jelentősége erdős vidékeinken hovatovább növekvő arányokat ölt s nem kétlem, hogy hegy- és dombvidékeink legelőszükségének kielégítésében mihamar általánosan uralkodó szerepre jut, mert czélszerű berendezés mellett olyan üzemmódot képvisel, mely legelőink termőképességének fenmaradását a lehető legfokozottabb mértékben biztosíthatja s ennek kapcsán lehetővé teszi, hogy legelőterületeinket ott is bővíthessük, a hol legelőnek alkalmas területek csak erre alkalmatlan részletekkel megszakgatva találhatók, vagy a hol az erdőknek nagyobb területekről való eltávolítása a termőhelyi viszonyokra káros hatással lehetne.

Berendezésének ismertetése előadásom keretén kívül esik, de mivel ez a téma irodalmunkban éppen most élénk megbeszélés tárgyát képezi, tartozom felvilágosítani a tisztelt közgyűlést, hogy előttem olyan fás legelő képe

lebeg, melyben a talaj védelmét a jelenleg szokásos egyenletes árnyalású gyérek helyett célszerűen elosztott facsoportok és erdőpászták szolgálják, ezeknek köztartóit pedig jól gondozott legelőfoltok foglalják el.

Ezzel az átmeneti gazdasági alakzattal, melyben hegyi legelőink ideális alakját látom, az erdőgazdálkodó szerepe erdős hegy- és dombvidégeinken kilép eddigi alárendelt jelentőségéből és ezzel önként érthetőleg nagyot nyer a rendszeres legelőgazdálkodás fejlesztésére irányuló hatása is, sőt helyenként, a hol a legelők zömét az erdei legelők és a fás legelők fogják szolgáltatni, az erdőgazdálkodás befolyása a legelőgazdálkodásra nézve elhatározó jelentőségre emelkedik.

De bármilyen buzgalommal igyekezünk érvényre juttatni befolyásunk ezen eszközeit, és bármennyire fokozzuk abbéli tevékenységünket azzal is, hogy az erdőgazdálkodásban levő kincstári legelőkön mintalegelőgazdálkodásokkal adjunk példát a népnek s a társadalmi életben oktatással, magyarázattal fokozzuk a rendszeres legelőgazdálkodás iránti hajlamot: mi magunk a legelőhiány eloszlátásának sokféle ágazatából csak egy-egy csomócskát oldozgathatunk fel és — a mint említém — ebbeli tevékenységünk sikere is teljesen a gazdaközönség és a törvényhozás egyidejű akciójától függ, mert a kezelésünkön kívül álló legelők beosztásának és felhasználásának irányítása s az okszerű legelőhasználat egyéb feltételeinek egyidejű biztosítása nélkül a rendszeres legelőgazdálkodás egyoldalú erőszakolása békát törekvés, mely jó szándéku fáradozásaink méltánylása és sikere helyett számunkra végre is csak újabb ellenszenvet eredményezne.

Azt tehát, hogy a legelőgazdálkodás szabályozását üzemterveinkben a legelőhiány eloszlátására hivatott többi tényezők

együttműködését megelőzve, azoktól függetlenül igyekezzünk minden erőnkkel érvényre juttatni az egész vonalon — részemről nem ajánlom, bármennyire tudom és vallom is, hogy a halogatás gazdasági érdekeink kárára van.

Nem ajánlom, mert így a kezelésünkre bízott területek legeltetésének rendezése okvetlenül a kezelésünkön kívüli legelők még fokozottabb túlterhelését eredményezné és mi az erdei legeltetés mai rendezetlenségében rejlő kisebb bajt csupa jó akaratból az amugy is pusztuló legelők növekvő túlterheléséből származó nagyobb bajjal váltanók meg, a miért aztán méltán érhetne az az érdemetlenül is elég sűrűn hangzó vád, hogy az állattenyésztés miattunk küzd nehéz válságban.

Ne méltóztassanak azonban félre érteni!

Nem azt modom, hogy összedugott kezekkel tétlenül nézzük a kiméretlen, gondatlan legelőhasználat pusztításait. Ellenkezőleg: a rendszeres legelőgazdaságra való oktatás-, buzdítás- és példaadásnak rendelkezésünkre álló eszközeivel szolgáljuk mi magunkban is hiven ezt az ügyet, nem várva senkire; de már a legeltetési haszonvétel üzemtervi szabályozásánál ne felejtsük, hogy az erdőterületeken és a fás-legelőkön való legeltetés csak úgy szolgálhatja helyesen az állattenyésztés érdekeit, ha a kezelésünkön kívül álló legelők gazdaságával *egybenhangzólag* van szabályozva és okszerű állatgazdaságot támogat s ez a tudat óvjon meg attól, hogy az erdők és fáslegelők legeltetését a legelőgazdaság általános fejlődésére való tekintet nélkül, mintegy erőszakoljuk a rendszeresség felé, mert ezen az uton, *a mai eszközökkel* czélt nem érhetünk. A mi törekvéseinken a mai eszközök mellett is sokat, nagyon sokat segíthet azonban gazdaközönségünk intelligenciájának hasonló irányu társadalmi tevékenysége.

Ők a nép gazdasági életének természetes irányítói és én megvagyok győződve, hogy ha ők kitartó lelkesedéssel kezükbe vennék ismét a nép gazdasági vezetését s a létező bajoknak, a köz jól felfogott érdekeinek és a segítség helyes eszközeinek alapos tanulmányozása kapcsán kitartó lelkesedéssel oda hatnának, hogy a *részleteiben vidékenkénti rendezést igénylő* állat- és legelőgazdaságban most mutatkozó csaknem általános rendezetlenséget a viszonyokhoz alkalmazkodó rendszeres és tervszerű gazdálkodás váltsa fel: ebbeli tevékenységük gazdagon teremné a gazdasági fejlődés aranykalászeit s állattenyésztésünk bajain megbecsülhetlen mértékben segíthetne.

Meggyőződésből mondhatom ezt, mert tények igazolják, hogy a hol a gazdaközönség vezető elemei a napjainkban örövendetesen emelkedő társadalmi tevékenység terén helyes érzékkel megtalálták a helyes utat a nép lelkületéhez és egyrészt annak természetes hajlamára, másrészt a lehetőség jól megfontolt alapjaira építve, a köz érdekeit nyilvánvalólag támogató tényleges eredményekkel bizalmat, kedvet tudtak élesztetni a népben, ott a jólétet termő gazdasági fejlődés megkettőzött lépésekben halad.

Erős támaszunk e tekintetben földmívelési kormányunknak a gazdasági élet legapróbb részleteire is kiterjeszkedő oktató, segítő és példaadó akciója. És még erősebbé, hatalmasabbá válhatnék akkor, ha különösen a rendszeres legelő- és állatgazdaság terén leginkább elmaradott hegyvidékeinken az állami havas gazdaságok, bérletek és illetőleg birtokvásárlások útján ott is szolgálnák a példaadás leghatékonyabb feladatát, a hol az állam ez irányu tevékenysége jelenleg állami birtokok hiányában nem talál teret. Ezeknek kiegészítője volna a rendszeres állat- és legelőgazdaság szélesebb körű oktatása, a mit

ismét hathatósan támogatnának az állami legelőgazdaságokra rendezett gazdakirándulások.

A tapasztalat arról győzött meg azonban, hogy a mit az előbbiekben előadtam, mind az csak úgy vihet elég biztosan és idejekorán a célhoz, ha állat- és legelőgazdaságunk fejlődésének eszközeit megfelelő törvénnyel akként biztosítjuk, hogy a köz érdekében fekvő hasznos tevékenység sikerét a maradi felfogás és az önzés meg ne törhesse.

Ezzel a meggyőződéssel a legelőhiány megszüntetését célzó törekvések *legelső és legfontosabb lépésének egy minden tekintetben czélszerű legelőgazdasági törvény megalkotását kell tekintenem*, mely az okszerű legelőgazdaság általános kellékeinek, valamint a legelők gondozásának és javításának biztosítására szükséges intézkedések mellett meg nem kerülhető módon gondoskodnék a közlegelők helytelen felosztásának megakadályozásáról, a külön-külön rendszeres kezelésre nem alkalmas apró legelők gazdasági csoportosításáról, a rendszeres legelő és illetőleg havasgazdaságok érdekében tervezett szövetkezetek létrejövetelének és működésének támogatásáról és mindezek kiegészítéseképen intézkednék az iránt is, hogy a legelőgazdaság irányítása és felügyelete kellő hatáskörrel felruházott szakértők kezében legyen.

Ebben a tekintetben a mezőgazdaságról szóló 1894. évi XII. t.-cikk a tapasztalat tanúsága szerint céljainknak nem felel meg, jöllehet sok olyan intézkedést tartalmaz, a melyek az előbbiekben jelzett kívánalmakat szolgálják. Nem felel meg, mert a míg egyrészt a rendszeres legelő- és havas gazdálkodás feltételeit és kellékeit csak hiányosan öleli fel s a nagymérvű szétदारaboltság miatt rendszeres kezelésre külön-külön nem alkalmas apró legelők gazda-

sági egyesítéséről, valamint a legelőgazdasági szövetkezetek támogatásáról és az állattenyésztés legelőigényeinek mindenekelőtt való kiegészítéséről egyáltalán nem gondoskodik, addig másrészt a legelőgazdaság helyes irányítását és szigorú felügyeletét eléggé nem biztosítja s gazdasági intézkedéseinek érvényre juttatásához büntető hatalmat nem ad.

Célomon túl vinne, ha mindezzel beható érvelés kapcsán foglalkoznám és úgy hiszem felesleges dolgot is végeznék vele, mert hiszen a ki a gyakorlatban megpróbálkozott a rendszeres legelőgazdaság holt betűinek életre keltésével, az jól tudja, hogy hazánknak épen azokon a vidékeink, a hol a legelőhiány miatt a panasz a leghangosabb, jórészt csak büntető intézkedések támaszán lehet előbbre vinni a haladó korszak zászlopját és ha erre nem támaszkodhatunk: hiába minden szó, minden tanács, minden buzdítás.

A magam részéről ezen nem is csodálkozom, mert a legelők mai állapota mellett a rendszeres legelőgazdaságra való áttérés csak munka és áldozat árán képzelhető, ehhez pedig a vállalkozó szellemet csupán szép szóval fel nem éleszthetjük.

És ha a gazdaság irányítását és felügyeletét szolgáló szervezetre gondolunk, el kell ismernünk, hogy a mi viszonyaink között az is csak helylyel-közzel s ott is csak többé-kevésbé hiányosan töltheti be hivatását.

Járási mezőgazdasági bizottságaink, melyek gazdasági szaktanácsadásra és a felügyelet gyakorlására hivatottak, egyéb kellékek mellett igen sokszor nélkülözik a bizottság fontos feladataihoz mértén eléggé képzett önzetlen, munkakész szakértőt és nélkülözik az egész vonalon azt a sulyt, melylyel a köz javát célzó törekvéseiknek a maradisággal és az önzéssel szemben is érvényt tudnának szerezni.

Más törvény kellene mögéjük, mely szélesebb alapon, kimerítőbben szabná meg követelményeit és büntető erővel elhatározóbb súlyt adna azoknak; a bizottságokban pedig nézetem szerint szakképzett állami közegekre — *gazdasági felügyelők*re — kellene bízni az előadói tisztet, a kik nem csak az állat- és legelőgazdaság terén, hanem a mezőgazdaság minden ágazatában a kor színvonalán álló tudással önzetlen tanácsadói lehetnének, úgy a mezőgazdaság felügyelő szervezetének, mint a gazdaközönségnek egyaránt s a gazdaság különféle ágazataiban a mai szétagolt felügyelettel el nem érhető *terv szerű együttműködést* gazdasági fejlődésünk javára sokkal tökéletesebben biztosítanák.

Csak arra térek tehát ismét vissza, a miből előbb kiindultam: pótoljuk a mezőgazdasági törvény hiányait egy a mi viszonyainknak megfelelő legelőgazdasági törvénnyel s rakjuk le abban a gazdasági fejlődést szolgáló hivatali és társadalmi tevékenység sikerének minden zálogát.

Ha ez meglesz: gyorsan és biztosan célhoz juthatunk mindannyian, a kik az állattenyésztésünket sújtó legelőhiány elosztatásában közremunkálni hivatottak vagyunk és önmaguktól megszűnnek azok a nehézségek, a melyek ma legelőgazdaságunk elavult pusztító rendszere miatt a legelőhiány megszüntetéséhez elkerülhetetlenül szükséges legelőbővítéseket ott is akadályozzák, a hol azoknak helyes gazdálkodás mellett bizvást helyet adhatunk. És higgyék el tisztelt uraim: nincs törvény, a mire gazdasági életünkben égetőbb szükség volna, mint erre, mert nincsen gazdaságunkban egyetlen egy ágazat sem, melyben elmáradottságunk oly nagy és következményeiben gazdaságunk legfőbb alapjára: a termőföldre olyan pusztulást hozó lenne, mint ősi állapotában sinylődő legelőgazdaságunk.

Közgazdasági érdekeink parancsolják, hogy segítsünk rajta; hogy tudva, látva, miszerint a legelőhiányon termőföldünk oktalan pusztítása nélkül csak a rendszeres legelőgazdaság összes feltételeinek és kellékeinek minél tökéletesebb biztosításával érhetünk célzt, erre pedig megfelelő törvény nélkül hasztalan törekszünk: váltsuk fel a legelőhiány miatt folyó meddő vitát egyetértő munkássággal arra nézve, hogy a legelőgazdaság rendezése és fejlesztése érdekében alkotandó törvény mielőbb testet öltjön.

Bizva bizom, hogy a legjobb meggyőződés által sugalt szavaim nem hangzanak el viszhang nélkül sem önök között t. uraim, sem a hazánk gazdasági fejlődése érdekében velünk testvéri munkásságra hivatott gazdaközönség között és ezzel a reménnyel szives türelmüket megköszönve van szerencsém a következő határozati javaslatot terjeszteni a tisztelt közgyűlés elé:

Tekintettel arra, hogy az erdészet kezelése alá tartozó területek legeltetésének rendezése a legelőkön folyó gazdálkodás rendezése nélkül az állattenyésztés céljait kellően nem szolgálhatja, sőt a legelőgazdaság általános rendezésének megtörténteig a legelőhiány miatti panaszt előreláthatólag fokozná;

s figyelembevételét, hogy a rendszeres legelőgazdaság alapfeltételeit és kellékeit meglevő törvényeink és intézményeink viszonyainknak megfelelően nem biztosítják, ezek nélkül pedig a gazdakörökben sürgetett legelőbővítések csak az e célra kihasítandó területek termőképességének veszélyeztetése árán történhetnek meg: *tegyen az Országos Erdészeti Egyesület lépéseket arra nézve, hogy a legelőgazdaság törvényhozási úton megfelelően szabályoztassék.*

Mivel pedig a legelőgazdaságról szóló törvény céljainál és vonatkozásainál fogva első sorban nem erdészeti

szeti, hanem állattenyésztési és illetőleg mezőgazdasági ügy: intézkedjék az Orsz. Erd. Egy. oly értelemben, hogy a legelőgazdasági törvény megalkotására vonatkozó javaslata lehetőleg az Orsz. Gazdasági Egyesülettel egyetértően és egyidejűleg terjesztessék a kormány elé.

1851

/1866







